

Exotische dwergmispels in Nedeland; herkenbaar en invasief?

Jeroen van Zuidam & Ruud Beringen, FLORON

Dwergmispel (*Cotoneaster*) is een genus uit de rozenfamilie (*Rosaceae*). Het zijn besdragende struiken en kleine bomen, die zowel groenblijvend als bladverliezend kunnen zijn. *Cotoneasters* worden veel in tuinen en openbaar groen aangeplant. In Nederland zijn zo'n 36 soorten in de handel, waarvan alleen de wilde dwergmispel (*Cotoneaster integerrimus*) inheems is. In Midden-Europa zijn minstens 10 exotische *Cotoneaster*-soorten aan het verwilderen en lokaal invasief in natuurgebieden. Om de opmars van deze soorten in de Nederlandse natuur, indien nodig, te kunnen stoppen is snelle signalering gewenst.

Kenmerken

De groei vorm van *Cotoneasters* varieert van kleine laagblijvende struikjes tot kleine bomen van enkele meters hoog. Ook de grootte van het blad en de blad vorm zijn erg variabel. De bladeren zijn enkelvoudig en gaafrandig. Bij de meeste soorten zijn de bladeren min of meer rond tot langwerpig eirond. Bij de kleinbladige soorten zijn de bladeren enkele centimeters lang; bij de grootbladige soorten kunnen de bladeren tot wel 10 cm lang zijn. De 5 kroonbladen zijn wit, roze of roodpaars aangelopen. De vrucht is een 5-12mm grote steenvrucht met 1 tot 5 zaden per vrucht. De kleur van de vruchten varieert van oranje, rood tot donkerrood of bijna zwart.

Verspreiding

Afhankelijk van de wijze waarop soorten worden ingedeeld zijn er tussen de 50 en 400 soorten te onderscheiden waarvan de meeste in de Himalaya en Zuidwest-China voorkomen. Er zijn enkele soorten endemisch binnen Europa en slechts één soort is inheems voor Nederland; de Wilde dwergmispel. De *Cotoneasters* in de handel zijn veelal gekweekte cultivars en/of hybriden, waarvan soms niet duidelijk is wat de wilde voorouders zijn. Sommige *Cotoneasters* zijn waarschijnlijk apomict en planten zich ongeslachtelijk voort, door middel van zaden die ontstaan zijn zonder dat er bevruchting heeft plaatsgevonden. Dit maakt dat er nogal wat 'micro-soorten' zijn, die onderling slechts in details van elkaar verschillen.

Van nature komen *Cotoneasters* in verschillende ecosysteemtypen voor, variërend van berggebieden tot rivier valleien en van bossen tot graslanden. Wilde dwergmispel is lokaal in struwelen op kalkrijke bodems te vinden en is zeldzaam (Rode lijst: gevoelig). Verspreiding van *Cotoneasters* vindt met name plaats door lijsterachtigen die de vruchten graag eten en de zaden via uitwerpselen verspreiden. Daarnaast vindt bij enkele soorten ook vegetatieve uitbreiding plaats middels wortelvorming op de scheuten.

Een voorbeeld van een grootbladige (links) en kleinbladige *Cotoneaster* (rechts), respectievelijk *Cotoneaster salicifolius* en *C. horizontalis* (Bron linkerfoto: Ruud Beringen, rechterfoto: <http://www.pnwplants.wsu.edu/PlantDisplay.aspx?PlantID=335>)

Risico's voor de Nederlandse natuur

Het risico dat de uitheemse soorten een negatieve impact hebben, wordt als hoog ingeschat. Bij niet tijdig ingrijpen zouden de kleinbladige *Cotoneasters* tot kwaliteitsverlies van de Natura 2000 habitattypen Grijs duinen, Stroomdalgraslanden en Kalkgraslanden kunnen leiden. De grootbladige soorten zouden een negatieve impact op de habitattypen Duinbossen en Eiken-Haagbeukenbossen kunnen hebben. Voor drie soorten (*Cotoneaster horizontalis*, *dielsianus* en *bullatus*) is impact op vegetaties bekend uit België. In kalkgraslanden verdwenen bijvoorbeeld vier inheemse soorten in aanwezigheid van Vlakke dwergmispel (*Cotoneaster horizontalis*) en werd de vegetatiestructuur minder divers. Vergelijkbare effecten zijn ook in duingebieden waargenomen. Indien de soorten tijdig worden gesignaleerd, is bestrijding echter goed mogelijk, onder andere door zorgvuldige verwijdering van de wortelkluit en enkele jaren nabehandeling, waarbij nieuw opgekomen jonge planten worden verwijderd.

Determinatie

De determinatie van *Cotoneasters* is behoorlijk complex. Voor correcte determinatie is informatie nodig over zowel de bloeiwijze, vruchten alsook over de wijze van overwinteren (groenblijvend versus bladverliezend). Daarnaast maken de verwilderde hybriden en cultivars het onderscheid tussen soorten nog lastiger. De taxonomische indeling voor de in België voorkomende soorten lijkt enig houvast te bieden voor wat er in Nederland gevonden kan worden.

Om correcte determinatie van een soort makkelijker te maken, ontwikkelt FLORON momenteel in opdracht van de NVWA een zoekkaart waarin de belangrijkste onderscheidende kenmerken op een rijtje worden gezet en de in Nederland voorkomende soorten in een paar hoofdgroepen worden ingedeeld. Deze zoekkaart moet de opmaat zijn naar meer en snellere signalering van uitheemse *Cotoneasters* ten behoeve van effectievere bestrijding.

Meer lezen over dwergmispels (*Cotoneaster*)?

Risk assessment *Cotoneaster* - Edu Boer. Link:

https://www.nvwa.nl/txmpub/files/?p_file_id=2207617

Invasieve exoten als bedreiging voor Nature 2000-doelen - Henk Siebel & Anne Reichelt. Link

http://www.vbne.nl/cp/uploads/downloads/VBNL_mei2014_exotenN2000.pdf

Het genus *Cotoneaster* in het wild in België: een voorlopig overzicht - Filip Verloove. Link:

http://www.botanicgarden.be/DUMORTIERA/DUM_103/Dum_103_3-29_Cotoneaster_Verloove.pdf

Recent verschenen

In de Papyrus (2015, nummer 1) is een artikel opgenomen van Gerard van de Velde over 'Water space invaders - hoe exotische soorten onze wateren binnendringen'. Link:

http://tudelft.nl/fileadmin/Files/botanischetuin/5_Community/1_Tuinvrienden/downloads/papyrus_2015_1_voorjaar.pdf

Op 7 juli 2015 heeft Alterra Wageningen UR een natuurbericht uitgegeven over een nieuwe exoot: de tamme-kastanjegalwesp in Nederland.

In een volgende Kijk op Exoten zullen we hierop uitgebreider terugkomen. Link:

<http://www.natuurbericht.nl/?id=14153>

Kris Joosten, RAVON

